

Tiết 2

II - NHÀ TRẦN XÂY DỰNG QUÂN ĐỘI VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ

I - Mục tiêu bài học

Xem mục tiêu chung của bài.

II - Những điều cần lưu ý

Có hai nội dung HS cần nắm được :

– Nhà Trần đã xây dựng quân đội và củng cố quốc phòng như thế nào ? Những biện pháp đó có gì giống và khác thời Lý ? Kết quả của những biện pháp đó.

– Nhà Trần đã làm gì để phục hồi và phát triển kinh tế ; kết quả, tác dụng của những chủ trương, biện pháp về kinh tế mà nhà Trần đã thực hiện đối với đất nước Đại Việt ở thế kỉ XIII.

– Ở nội dung thứ nhất, GV cần giải thích để HS hiểu rằng nhà Trần lên thay nhà Lý quản lí đất nước đã thực hiện nhiều chủ trương và biện pháp tích cực, tiến bộ nhằm xây dựng quân đội, củng cố quốc phòng. Việc xây dựng quân đội và củng cố quốc phòng của nhà Trần có những điểm giống nhưng cũng có nhiều điểm khác so với nhà Lý. Những chủ trương, biện pháp xây dựng quân đội và củng cố quốc phòng của nhà Trần thể hiện mặt tích cực, tiến bộ ở chỗ nào và đem lại kết quả gì ? là vấn đề được đặt ra để HS cần tìm hiểu, trao đổi.

– Ở nội dung thứ hai, GV cần phân tích cho HS thấy được những điểm mới, tích cực, tiến bộ trong các chủ trương, biện pháp để phục hồi và phát triển kinh tế của nhà Trần (chính sách khẩn hoang, đắp đê, lập điền trang...) và kết quả của những chủ trương biện pháp đó trong nông nghiệp, thủ công nghiệp và thương nghiệp.

III - Thiết bị, tài liệu cần cho bài giảng

Ngoài những tranh ảnh trong SGK, GV có thể sưu tầm thêm một số tranh ảnh khác để minh họa cho sự hùng mạnh của quân đội (trang phục của binh lính, tướng chỉ huy, vũ khí), về nghệ thuật gốm thời Trần, về dấu tích điền trang, thái ấp thời Trần thì càng tốt.

IV - Gợi ý thực hiện bài giảng

1. Giới thiệu bài mới

Nhà Trần thay nhà Lý quản lí đất nước không những đã tăng cường củng cố nhà nước quân chủ trung ương tập quyền vững mạnh, mà còn thực hiện nhiều chủ trương và biện pháp để xây dựng quân đội, củng cố quốc phòng, phục hồi và phát triển kinh tế.

Vậy những chủ trương và biện pháp đó như thế nào, có tác dụng gì đối với đất nước, xã hội Đại Việt bấy giờ ? Chúng ta hãy cùng tìm hiểu các nội dung nói trên.

Cũng có thể giới thiệu bài mới theo cách :

GV nêu câu hỏi cho HS trả lời tóm tắt nội dung bài trước, sau đó GV khẳng định lại rồi đặt câu hỏi tiếp : "Vậy trong việc xây dựng quân đội, củng cố quốc

phòng, phục hồi và phát triển kinh tế, nhà Trần đã làm gì và kết quả, tác dụng ra sao ? Chúng ta hãy cùng nhau tìm hiểu các nội dung đó".

2. Dạy và học bài mới

Mục 1 - Nhà Trần xây dựng quân đội và củng cố quốc phòng

GV có thể đặt câu hỏi (trước khi trình bày nội dung mục này) : "Tổ chức quân đội của nhà Trần như thế nào ?" sau đó trình bày cho HS thấy được các bộ phận, các binh chủng thời Trần, cách tuyển quân theo chính sách "ngụ binh ư nông" và giải thích nội dung chính sách "ngụ binh ư nông". Tiếp đó, GV đặt câu hỏi (trong SGK) về sự giống và khác nhau trong việc xây dựng quân đội thời Trần so với thời Lý. GV cần phân tích rõ ý nghĩa tích cực của chính sách "ngụ binh ư nông" trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc thời bấy giờ.

GV đặt câu hỏi tiếp (theo SGK) : "Để củng cố quốc phòng, nhà Trần đã làm gì ?". GV trình bày và phân tích cho HS hiểu rõ ý nghĩa và tác dụng của chủ trương "lấy đoản binh thắng trường trận, lấy ngắn đánh dài, xây dựng tinh đoàn kết trong quân đội và khoan thư sức dân làm kế sâu rễ bền gốc" của nhà Trần. (GV cần giải thích chủ trương này để nêu lên ý chính là biết "lấy yếu đánh mạnh", "lấy ít thắng nhiều", phát huy sức mạnh đoàn kết quân dân...).

Sơ kết mục 1 :

- Những chủ trương và biện pháp tích cực, tiến bộ của nhà Trần trong việc xây dựng quân đội, củng cố quốc phòng.
- Những điểm giống và khác nhau về chủ trương, biện pháp nói trên của nhà Trần và nhà Lý ; kết quả, tác dụng tích cực của nó trong việc phát triển kinh tế, bảo vệ đất nước.

Mục 2 - Phục hồi và phát triển kinh tế

Mở đầu mục này, GV có thể đặt câu hỏi : "Để phục hồi và phát triển kinh tế, nhà Trần đã thực hiện những chủ trương, biện pháp gì ?". Tiếp đó, GV cho HS đọc hai đoạn trích ở các sách : *Khâm định Việt sử thông giám cương mục* và *Đại Việt sử kí toàn thư* trong SGK.

Đặt câu hỏi (theo SGK), GV cần nói rõ khái niệm *điền trang* (xem mục bảng tra cứu thuật ngữ ở cuối SGK). Sau khi HS trả lời, GV tóm tắt tình hình kinh tế nông nghiệp rồi chuyển sang trình bày về thủ công nghiệp và thương nghiệp.

"Kinh tế được phục hồi và phát triển có tác dụng như thế nào đến tình hình thủ công nghiệp và thương nghiệp ?".

GV trình bày những biểu hiện của tình hình thủ công nghiệp và thương nghiệp thời Trần ở thế kỉ XIII, sau đó cho HS đọc phần chữ in nghiêng minh hoạ trong SGK.

Cuối cùng, GV kết luận :

Thời Trần ở thế kỉ XIII, nền kinh tế nông nghiệp được phục hồi và phát triển, thủ công nghiệp và thương nghiệp đã có những tiến bộ hơn thời Lý.

* Sơ kết bài học

– Nhà Trần thay nhà Lý đã thực hiện nhiều chủ trương và biện pháp tích cực để xây dựng quân đội và phát triển kinh tế.

– Những chủ trương và biện pháp nói trên cùng với tinh thần lao động cần cù, sáng tạo của nhân dân ta đã đưa Đại Việt ở thế kỉ XIII trở thành một quốc gia hùng cường, có quân đội và quốc phòng vững mạnh, có nền kinh tế phát triển.

3. Gợi ý trả lời câu hỏi kiểm tra cuối bài

– Về câu hỏi 1, GV hướng dẫn HS liên hệ nội dung ở mục 1, phần II (bài 13, SGK) để các em nêu được tác dụng của những biện pháp về quân sự, quốc phòng của nhà Trần đã đóng vai trò to lớn trong việc đánh bại quân xâm lược Mông – Nguyên, làm cho quốc gia Đại Việt hùng mạnh.

– Về câu hỏi 2, GV gợi ý HS liên hệ nội dung ở mục 2, phần II (bài 13, SGK) và nêu được tác dụng của những biện pháp đó trong việc xây dựng quốc gia Đại Việt hưng thịnh.

V - Tài liệu tham khảo

(Về nhà Trần cai quản đất nước)

"... Nhà Trần thay thế nhà Lý, một sức bật mới nhanh chóng ổn định trật tự xã hội, sắp xếp chính quyền, đồng thời tăng cường lực lượng quân sự đủ sức đưa đất nước vượt qua các trở ngại, bảo vệ nền độc lập dân tộc, quân đội nhà Trần được phát triển và hoàn thiện..."

... Nhà Trần vừa nắm chính quyền đã có biện pháp nhanh chóng phục hồi sản xuất nông nghiệp, mở rộng thêm diện tích canh tác. Triều đình đã áp dụng nhiều biện pháp khuyến khích nông nghiệp, trong đó có tổ chức làm thủy lợi trong phạm vi cả nước... Nhà Trần ý thức được rằng muốn bảo vệ mùa màng, nhà cửa, tính mạng nhân dân một cách ổn định lâu dài, phải có quy hoạch đắp đê quy mô theo cả dòng sông... Đây là một công việc quan trọng, một bước ngoặt to lớn trong lịch sử thủy lợi nước ta..."

(Dẫn theo *Đại cương lịch sử Việt Nam*, Tập I, Sdd, tr.183, 203 - 204).